

prevodilački izbor

FLORIKA ŠTEFAN: NAPUŠTENA APOTEKA, [Izbor prevoda iz rumunske poezije], Književna zajednica Novog Sada, 1990.

jasna č. vuković

U burnom i vjerovatno najtežem periodu svoje političke istorije, suočeni sa svakidašnjom strahovladi, neslobode, terora i ugnjetavanja, rumunski pjesnici stvarali su poeziju koja će postat simbolom pravde i jačine pjesničke riječi. Svjetskoj poetskoj riznici oni su darivali čisti ekstrakt pjesničke riječi, onu zgusnutu, sublimiranu tvorevinu od slova koja se mogla (i još se može) privit na ranu ljudske duše.

Zahvaljujući prevodilačkim poduhvatima Florike Štefan, rumunski pjesnici bivali su, legalno ili ilegalno »iznošeni« iz zemlje, prelazeći njene granice da bi se obnarodovali u književnostima drugih naroda i narodnosti na našem jugoslovenskom prostoru. U predgovoru Florika Štefan opisuje kako je, prilikom svog boravka 1957. god. imala priliku da, kako kaže »prošvercuje jednog pesnika«. Bila je to knjiga poezije *Lučijana Blage* »Na dvorima čežnje«, štampane u Karolovoj fondaciji, 1938. godine. Dalje, Florika napominje da je *Vasko Popa* bio taj koji se prvi počeo interesovati za prevodjenje rumunske poezije. Slijedio ga je *Radu Floru*, potom i drugi književni poslenici. Radu Floru je, recimo, objavio i antologiju rumunske poezije u beogradskom »Nolitu«, dok je sličnu antologiju štampanu u sarajevskoj »Svjetlosti«, priredio Adam Puslojić.

Florika Štefan u uvodnom podsjetniku piše da knjiga »nema pretenziju da bude panorama, još manje antologija savremene rumunske poezije.« A dalje: »Prema tome, i pesnici, i poezija, između korica ove knjige — vlastiti su izbor, lični afiniteti, deo su mene i mog života«. Tako se ova knjiga može smatrati nekom vrstom dnevnika, ili čak svojevrsnog putopisa, nastajala je kao posljedica brojnih putovanja po Rumuniji, počev od davne 1957, a sve se to dešavalo tokom tri decenije životnog i stvaralačkog puta Florike Štefan. Mnoge je pjesnike lično upoznala, neke je, kao *Nikitu Stanesku*, »uvela« u našu književnost. Njen književni »njuh« i ukus pokazao se ispravnim kada je, nakon mnogo godina, taj pisac postao laureat Zlatnog vijenca Struških večeri poezije.

Posebno upečatljiva ostaje sudbina spisateljice Veronike Porumbaku, sa kojom je Florika Štefan vezivalo najduže prijateljstvo. Veronika Porumbaku poginula je u zemljotresu 4. marta 1977. u Bukureštu. Njeni zemni ostaci nijesu pronađeni, i kad je tri mjeseca nakon zemljotresa Florika Štefan otputovala tamo, bila je zaprepastena: nikakvog obilježja ni mjesta ni kuće, samo zelena travnata površina, kao da tu nikad, ničega nije ni bilo... Kažemo zemnih ostataka nije ostalo, ali poezija svjedoči da je tu smrt, na neki misteriozno neobjašnjiv, a ipak pjesnički logičan način pjesnikinja doslutila: »*Neko šeta svoje hladne prste / po pršljenovima / po belim dirkama. / Vetar širi zvuk. / Uskoro će pasti preko mene / teško grumenje zemlje. / A klavir odgovara rapavo: / uskoro.*« To je bila pjesma naslovljena »*Uskoro*«, ali slične stihove (koje je ovdje nemoguće sve navesti, iako to zaslužuju) citamo u pjesmama: »*Zaboravila sam*«, »*Hodnik*«, »*Vertikalna*« i druge. Slučajnost je htjela da je Florika Štefan većinu baš ovih pjesama objavila u titogradskom časopisu »*Stvaranje*« i nije, na žalost, uspjela da pošalje pjesnikinji primjerak tih štampanih pjesama.

U ovom izboru našlo se okupljeno na jednom mjestu dvadeset pet autora različite dobi i pjesničkih afiniteta. Tako citamo stihove primjerice: *Lučijana Blage*, *Ilarija Voronke*, *Mihaja Benjuka*, *Nine Kasijan*, *Jona Brada*, *Nikite Stanesku*, *Maria Soresku*, *Jona Popa* i drugih, počev od najstarijeg koji se smatra modernim klasičkom — *Tudora Argezija* (1880.), pa do najmlađeg ovdje zastupljenog *Mirče Dinesku* (1950.). Njihove pjesme nose toliko različitosti

(koliko im daje lični pečat autora), a ipak postoji nešto istovjetno, što struji poput univerzalnog daha kroz ove tvorevine. Mora se reći — daleko je ova poezija od plačevnog sentimentalizma i beznada, a još dalje od pjesničkog politikanstva. Iako su vidljivi tragovi socijalnih nota (što je normalno, jer svaki je pjesnik korijenom vezan za tlo iz koga je ponikao), oni su dati kroz duboku simboliku poetskog

sudbina konačnosti

Džamāl N. Islam: KONAČNA SUDBINA VASIONE, Vuk Karadžić, Beograd, 1989.

vladan panković

Nova šezdeset i šesta, blještava književna zvezda zaslaja je u poznatoj biblioteci »Zodijak« izdavačke kuće »Vuk Karadžić« iz Beograda. Reč je o knjizi značajnog astrofizičara i kosmologa Džamala N. Islama, »Konačna sudbina vasiona«, čiji prevod sa originalnog engleskog izdanja Cambridge University Press-a (1983.) dugujemo Zorani D. Dohčević. Gotovo da nema potrebe navoditi da je ova knjiga, koja, sa izvenrednim i inspirativnim predgovorom Petra Grujića, osnovnim sadržajem koji pored teksta uključuje i brojne fotografije, ilustracije i tabele, glosarom, izabranom bibliografijom i indeksom imena, broji 180 strana, izvanredno tehnički i stručno opremljena, kao i sva ostala dela biblioteke »Zodijak«. Pa ipak, valja istaći kako je uredništvo edicije (Vojin Ančić, Slobodan Đurić, Mira Grujičić, Gordana Virković, Dušan Ristić) zajedno sa piscem predgovora, na suptilan način, gotovo nezabeležen u našem izdavaštvu, doprinelo daljem poboljšanju kulturne opreme knjige.

Islamova knjiga »Konačna sudbina vasiona« nije prvo naučno popularno delo iz domena savremene kosmologije i kosmogonije koje se pojavljuje pred našom kulturnom javnošću. Sama biblioteka »Zodijak« već je publikovala dela sličnog sadržaja, tj. knjigu Džona Tejlora »*Crne rupe*«, kao i knjigu Stivena Vajnberga »*Prve tri minute*«. Osim toga možemo navesti i knjigu Hari Šipmena, »*Crne jame, kvazari i vasiona*« (Srpska književna zadruga, Beograd, 1980.) kao i nedavno publikovanu knjigu Stivena Hokinga, »*Kratka povest vremena*« (Polaris, Beograd, 1988.). Zbog toga se, sasvim opravdano, postavlja pitanje šta je u »Konačnoj sudbini vasiona« u odnosu na spomenute (i nespomenute) naslove odista novo i provokativno za čitaoca kome uža specijalnost nije ni kosmologija ni fizika, a za kojeg je knjiga prvenstveno pisana. Novosti se, mada ne svuda u istom stepenu, lako mogu uočiti već pri prvom letimičnom prelistavanju knjige, i to ko u samom sadržaju, tako i u stilu, kao i u opštim filozofskim intencijama.

»Problem (sadržaj — primedba V. P.) kojim se bavi knjiga »Konačna sudbina vasiona« mogao bi se svrstati u kvaziuniverzalne: problem interese svakog, ali nikog ne brine. Sta je to Univerzum? Pitanje univerzalnosti par excellence — pa tako i po prirodi svojoj univerzalno pitanje. Problem kojim može svako da se bavi — istina, sa različitim kompetencijama i isto tako nejednakim izgledima na »uspeh«.« (Petar Grujić, predgovor »*Svemir — realnost ili fikcija?*«, str. 9.) U užem smislu reči, mada analizira standardni kosmološki model, tj. evoluciju kosmosa, u celini, za razliku od Vajnbergova »*Prva tri minuta*« koja se, doslovno, bave analizom evolucije naše vasiona u prva tri minuta nakon njenog »nastanka« u primordijalnoj ve-

govora. Ako rumunski pjesnik piše o tuzi, onda je to »*Metafizička tuga*« (L. Blaga); ako ostavlja »*Testament*«, onda je to poruka da je to knjiga koju napisa rob, a gospodar je čita (T. Argezi); ako komponuje »*Himnu*« onda je to muzika sfera, koja u slavu mladosti se čuje (N. Stanesku); ako piše o gladi, onda: »*Stavljamo u usta / Ili zvezdu sa malo meda, / Ili malčice sreće, ako je preostalo*«, / « (M. Soresku); i najzad on, rumunski pjesnik, pravi »*uže od reči uz koje se penje*« (K. Struzu), ili kako to reče V. Porumbaku: »*I ja se uhvatim za Reč / kao za uže / nekog zvona / i zvonim: — Hej, da li me čujete?*«.

Florika Štefan, kao prevodilac ovog izbora uložila je veliki trud i književno umijeće. Njenom zaslugom preskočene su jezičke barijere, a rumunski pjesnici približeni nam u svom punom sjaju i raskoši.

Listajući ovu izuzetnu knjigu i mi čitaoci osjećamo to poetsko pulsiranje, te damare i u svom srcu.

likoj eksploziji ili velikom prasku (Big Bang-u), koja se prema savremenim eksperimentalnim i teorijskim analizama dogodila pre nekih 10 do 20 milijardi godina, »Konačna sudbina vasiona« stavlja akcenat na analitički prikaz različitih mogućnosti »nestanka« naše vasiona, pri čemu reč »nestanak«, kao i reč »nastanak« treba shvatiti krajnje uslovno. Naime, prema shvaćanjima moderne fizike: »Fizički vakuum je pun energije, aktivnosti, promena: u njemu se stalno kreiraju i anihiliraju tzv. virtualne čestice — drugim rečima, vakuum je fizički (materijalni — primedba V. P.) prostor sa sasvim određenim ili bar odredljivim, u principu osobinama — ništa nije tako daleko od ničega kao što je vakuum!« (Petar Grujić, isto, str. 21.). Takode, za razliku od Hokingove knjige »*Kratka povest vremena*«, u kojoj se razmatra samo jedan, Hokingov scenario »*kraja*« vasiona, prema kome vasiona, odnosno sadašnja faza vasiona, treba u budućnosti da završi, slično kao što je i počela, u stanju globalnog singulariteta, velikog sabijanja (Big Crunch-a) tj. u stanju iščezavajuće malih prostornih dimenzija i ogromne temperature i energetske gustine (varijanta tzv. »zatvorenog modela vasiona«), da bi se potom rodila ponovo u nekoj novoj velikoj eksploziji, i tako ad infinitum (varijanta tzv. »cikličnog modela vasiona«), Islam u »Konačnoj sudbini vasiona« potencira varijantu otvorenog modela vasiona« prema kojem nakon velikog praska nastaje beskonačno, mada usporeno, širenje vasiona u prostoru i vremenu, zbog čega se prostorna gustina materije svemira smanjuje do zanemarljivih vrednosti dok na kraju ne dobijemo beskonačnu pustoš kosmičke praznine. »Iako napisana posle pojave ideje o inflatornom svemiru, (Islamova — primedba V. P.) knjiga ne sadrži nikakav osvrt na ovu dramatičnu promenu (barem u glavama nekih kosmologa). To se može uzeti kao manjkavost teksta, ali i kao razumna orijentacija autora: jer kako bi prošao laički čitalac, kad se od pomenutog haosa muti u glavama samih autora ovih modela koji po maštovitosti i komplikovanosti daleko prevazilaze naučnu fantastiku. Koncentrisanjem na Standardni model (koji ostavlja mogućnost egzistiranja i zatvorenog i otvorenog modela vasiona — primedba V. P.) Islam je uspeo da prezentira jednu manje-više zaokruženu, jasnu predstavu jednog prihvatljivog (i najčešće prihvaćenog) univerzuma.« (Petar Grujić, isto, str. 16.) Ustvari, inflacioni scenario vasiona razvijen od strane Alena Gata i Andreja Lindea, daje jedan »prilično razuman« odgovor na pitanje šta se dešavalo »pre velikog praska, odnosno omogućava da se uklone brojne nekonzistentnosti standardnog modela kao što su: problem nedostajućih magnetnih monopola, problem početnih uslova, problem makrokosmičke aproksimativne euk-